

שמחת יו"ט

ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך: (דברים טז, יד)

במה מתקיים מצות שמחה

(פסחים קט, א) תנו רבנן חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנאמר "ושמחת בחגך", במה משמחם ביין, רבי יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן, אנשים בראוי להם ביין, ונשים במאי, תני רב יוסף בבבלי בבגדי צבעונין בארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצין. תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך", ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש.

וכ"כ הרמב"ם (ספ"ה"צ מ"ע נד) וז"ל היא שצונו לשמוח ברגלים, והוא אמרו יתעלה (ס"פ ראה) "ושמחת בחגך". והענין הראשון הרמוז אליו בצווי הזה הוא שיקריב קרבן שלמים על כל פנים, ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה והם נקראים בתלמוד (חגיגה ז, ב) שלמי שמחה. ומהקרבנות שלמים אלו אמרו (שם ו, ב) נשים חייבות בשמחה. וכבר בא הכתוב (תבוא כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך. וכולל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ שמחה בכל מיני שמחה. ומזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. ולשחוק בכלי ניגון ולרקוד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה (סוכה ג - נג, ב). זה כולו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך. ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד כי הוא יותר מיוחד בשמחה. ולשון הגמ' (פסחים קט, א) חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל במה משמחן ביין. ושם אמרו תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, עכשיו אין שמחה אלא ביין שנאמר "ויין ישמח לבב אנוש" (תהלים קד). וכבר אמרו גם כן (שם) אנשים בראוי להם ונשים בראוי להן. ולשון התורה הוא שנכלול בשמחה זו החלשים והעניים והגרים, אמר יתעלה (ס"פ ראה) והלוי והגר והיתום והאלמנה.

וכפל הדברים ביד החזקה (הל' יו"ט ו, יז - יח) שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר (דברים ט"ז) ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה. יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונן, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין.

בשר ויין נכלל ב"שאר" שמחות

מבואר בדברי הרמב"ם (בין ב"יד" בין בסה"מ) שהחייב לאכול בשר ולשתות יין היום אינו כמו בזמן הבית שהיה ענין מיוחד באכילת בשר שלמים, אלא ככל שאר שמחות שנכלל במצות "ושמחת בחגך". ובזה מיושב מה ששואלים הרי בזה"ז אין שלמים א"כ למה יש חיוב לאכול בשר.

לשמח גם העניים

ממשיך הרמב"ם וז"ל וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל (דברים ט"ז) לגר ליתום ולאלמנה עם

שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות הצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר (הושע ט) "זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם", ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר (מלאכי ב) "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם".

בשר או יין

מבואר ברמב"ם דגם בזה"ז יש חיוב לאכול בשר, ותמה עליו הב"י (סימן תקכט) למה הצריך שיאכלו בשר וישתו יין, דהא בברייתא קתני דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין, ומשמע דביין סגי בלא בשר.

ותי' הים של שלמה (ביצה ב, ה) דר"י בן בתירא לא בא למעט אכילת בשר, דפשיטא שאין שמחה אלא בבשר, דהא שמחת יו"ט היא הסעודה, ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר. אלא שבזמן שביהמ"ק היה קיים, היו אוכלין בשר שלמים, והיו עומדים על קרבנותיהם, והיה מספיק להם שמחה זו, אפילו היו שותין מים בתוך הסעודה, אם לא לכוס של ברכה. א"נ היה שותין בצמצום, כפי צורך אכילה, או מזוג הרבה, ולא היה שותין לרוות גופו, כדי לשמוח ביו"ט. אבל עכשיו, שאין לנו שמחת שלמים, והמקדש חרב, וערבה כל שמחה, אין שמחה אלא ביין, וזולתה אינו יוצא ידי חובת שמחת יו"ט. ואדרבא, במה ישמח את עצמו, אם לא שישתה, וישכח רישו, לשמוח ולבטוח בה' שיחזור אלינו, ואף בימי גליותינו, בהיותנו בארץ אויבינו, לא מאס ולא געל אותנו, להפיר בריתו, תורה ומצות מאתנו, כי תמיד הוא ה' אלקינו.

ועל דרך זה כתב הב"ח, ועי"ש שמקור הרמב"ם הוא משנה דבפרק אותו ואת בנו (חולין פג, א) בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט, ואלו הן ערב יום טוב האחרון של חג, וערב יום טוב הראשון של פסח, וערב עצרת, וערב ראש השנה. בארבעה פרקים אלו משחיטין את הטבח בעל כרחו, משום שהיו מרבין בשמחה לעשות סעודות כדפירש רש"י (שם). אלמא דאיכא נמי שמחה בבשר אע"פ שאינן שלמים. ובפרק כל כתבי (שבת קיח, ב) נמי קאמר במה מענגו לשבת בבשר שמן ובדגים גדולים. והך דערבי פסחים הכי פירושו בזמן שבית המקדש קיים עיקר שמחה בבשר שלמים כדכתיב קרא "וזבחת שלמים וגו'", דאיכא תרתי שמחה, חדא שמחת הבאת שלמים לה', אידך שמחת אכילת בשר, משא"כ ביין דליכא אלא חדא שמחה, אבל עכשיו שאין בית המקדש קיים אין עיקר שמחה אלא ביין כדכתיב קרא ויין ישמח לבב אנוש, אבל בשר אינו עיקר שמחה דלא אשכחן קרא דכתיב ביה שמחה בבשר שאינו של שלמים.

הצטרפות הסעודת מילה ע"ש

המג"א (רמט, ו) הביא דברי השל"ה בשם החסיד מוהר"ר שלמה מק"ק קראקא דאם יש מנין על הסעודת ברית מילה דאין אוכלין יותר בע"ש, ומביא ראיה מסעודת מילה שחלה מראש חודש אב עד התענית, שאין אוכלין בשר יותר מעשרה אעפ"י שאינו אלא מנהג בעלמא, מכ"ש קביעת סעודה גדולה דמדינא אסור. ואם נפשך לומר שאני התם דאפשר לקיים בדברים אחרים, הא קיימא לן (פסחים קט, א) דאין שמחה אלא בבשר. ופקפק עליו הע"ש שהא דאמרינן דאין שמחה אלא בבשר דוקא בזמן שבית המקדש היה קיים, והוא בשר שלמי שמחה. ותמה עליו המג"א מהגמרא בסנהדרין (ע, א) שמבואר שגם בזמה"ז יש שמחה בבשר, והכי איתא התם: תנן התם ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין, ותנא אבל אוכל הוא בשר מליח ושותה יין מגתו,

בשר מליח עד כמה אמר רבי חנינא בר כהנא כל זמן שהוא כשלמים, ומסביר הגמ' התם משום שמחה הוא, כל זמן שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה.

או בשר או יין

ועי' בנשמת אדם (כלל קד, א) שלפי הרמב"ם אפשר לקיים מצות שמחה או בבשר או ביין, ודלא כהנחת הב"י בדעת הרמב"ם שצריך שניהם. עי"ש שהביא שהב"י הקשה על הרמב"ם דבהדיא אמר בפסחים דדוקא בזמן המקדש אין שמחה אלא בבשר, אבל בזה"ז דוקא ביין, והא"ר השיג מגמרא זו על המג"א (הנ"ל). (משמע שהבין הח"א שקושיית הב"י היא שלא שייך שמחת בשר בזה"ז, אבל המעיין בלשון הב"י יותר משמע שכוונתו למה שהבין בדעת הרמב"ם שצריך גם בשר וגם יין, ע"ז השיג שמהגמ' משמע שדי ביין). ובאמת המג"א הביא ראיה גמורה מסנהדרין דאיתא בהדיא דבבשר יש שמחה אף בזה"ז. ולכן כתב הח"א שהרי הרמב"ם כתב אע"פ שהשמחה האמורה בתורה הוא קרבן יש בכלל אותה שמחה לשמוח כל אחד בראוי לו, וא"כ הא דאיתא בפסחים שבזמן המקדש לא יצא ידי שמחה אפילו כשישמח הרבה אלא דוקא בשלמים, ובזמן הזה יוצא ידי שמחה אף ביין לבד או בבשר לבד שבכל זה יש שמחה, והא דאמר אלא ביין ה"ק בזמן הבית אין שמחה אלא בשלמים, ובזמן הזה אין שמחה אלא ביין וה"ה בבשר. ובזה מדוייק לשון הרמב"ם שכתב והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ולא כתב בקיצור שאין שמחה אלא בבשר ויין, אלא להורות דמה שכתב אוכלין בשר ושותין יין ר"ל או בשר או יין, דבכל אחד יש שמחה עכ"פ.

כדברי הרמב"ם שיש קיום של שמחה באכילת בשר גם בזה"ז, כתב גם הר"ן (סוכה כא, א מדפי הרי"ף) וז"ל והשמחה - לאכול בשר שלמים וקי"ל בפסחים (קט, א) בזמן שביהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם, ואע"ג דהאי קרא לאו ברגלים כתיב, דבהר גרזים ובהר עיבל כתיב, מיהו ברגלים שמחה כתיבא "ושמחת בחגך. ואע"ג דכי מקלע בשבת ביום ראשון אי אפשר בשלמים, דלמישחטינהו בשבת אי אפשר, ולא למשחטיה נמי בע"ש ויו"ט משום דבעינן זביחה בשעת שמחה, דנפקא לן (פסחים ע, ב) מדכתיב "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת", אפ"ה איתא לשמחה בבשר של חולין או בשאר מיני שמחות שלא אמרו אין שמחה אלא בבשר אלא למצוה מן המובחר אבל לא לעכב.

שמחה רוחניות

בשו"ת בנין שלמה (סימן מז) כתב, שאין לומר ששמחת יו"ט אינה מתקיימת אלא על ידי שיהיה הגוף נהנה, שהרי אמרו בפסחים (קט) שבזמן שהיה בית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים, ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין. ואם איתא, למה אינו יוצא ידי חובה בבשר של חולין, שלגבי הנאת הגוף אין הבדל בין בשר שלמים לחולין, אלא ודאי שעיקר הטעם הוא לפי שבשר שלמים יש בו אכילת מצוה וקדושה, והיא שמחה לגוף ולנפש, מה שאין כן בשר חולין שאין בו מצוה. ע"ש. וכבר תמה עליו בשו"ת יחיה דעת (הנ"ל) שלא הזכיר דברי הרמב"ם בהלכות יו"ט, שגם בזמן הזה אין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין.

שיטת התוס'

(מו"ק יד, ב) אבל אינו נוהג אבילותו ברגל, שנאמר "ושמחת בחגך", אי אבילות דמעיקרא הוא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, ואי אבילות דהשתא הוא, לא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים. וכתבו בתוס' משמע דאבילות איכא עשה דאורייתא, מדלא קאמר ודחי עשה דרבנן, והאי דקאמר לעיל (יא,

(ב) לא מבעיא ימי אבלו דרבנן, היינו עשיית מלאכה דנפקא לן (לקמן טו, ב) באסמכתא מוהפכתי חגיכם לאבל, אבל גוף האבילות דאורייתא. מיהו נראה לי דשמחת הרגל נמי דרבנן, "ושמחת" היינו בשלמי שמחה כדאיתא בחגיגה (ח, א).

מחצה טמא ומחצה טהור

בש"ת שאגת אריה (סימן סה) הביא ראה נפלאה לשיטת הרמב"ם דבשאר מיני שמחות נמי יוצא ידי חובת מ"ע זו מה"ת, דהנה איתא בפסחים (פ, א) איתמר היו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים, אמר רב מטמאין אחד מהן בשרץ, ועולא אמר משלחין אחד מהן לדרך רחוקה. ומק' הגמ' ויטמאנו בשרץ, קסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ. ויטמאנו במת, מדחיהו אתה מחגיגתו. השתא נמי מדחיהו אתה מפסחו, אפשר דעביד בשני, במת נמי אפשר דעביד (חגיגה) בז' דה"ל ח' שלו. קסבר עולא כולן תשלומין דראשון נינהו, דחזי בראשון חזי בכולהו, וכל היכא דלא חזי בראשון לא חזי בכולהו.

והק' השאג"א מנ"ל דקסבר כולן תשלומין דראשון, דילמא ס"ל כולן תשלומין זה לזה, ואע"ג דלא חזי בראשון חזי בכולהו, ודקא קשיא ליה ויטמאנו במת, משום דא"כ אתה מדחיהו משלמי שמחה כל ששת ימי הפסח, וא"א לו לקיים מ"ע של "ושמחת בחגיך" בהן, אלא ע"כ מ"ע זו של ושמחת אפשר לקיים בכל מיני שמחות מה"ת, ואע"ג דאיכא מצוה מן המובחר בשלמי שמחה דווקא, מ"מ תקנתא זו ניחא כיון שאינו נעקר לגמרי מ"ע זו של שמחה מתקנתא דעולא.

שיטת המג"א

כתוב בשו"ע (או"ח תרצו, ז) שיש מי שאומר שאונן (בפורים) מותר בבשר ויין, דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא לשמוח בפורים, דדברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה. וכתב הרמ"א דדוקא בלילה, אע"פ שמתו מוטל לפניו וכו'. ותמה המג"א למה יהא מותר בלילה בבשר ויין, והלא אין חיוב כלל לאכול בלילה, וא"כ היאך כ' עשה דרבים וכו'. עוד הק' שביו"ד (סי' שמ"א) פסק דאפי' בשבת אם ירצה שלא לאכול בשר הרשות בידו, כמ"ש תר"י וז"ל שאינו מחוייב שיאכל בשר ויין וכו', ומה שאסרו בחול היינו משום שאם ימשך אחר תענוגים יתבטל מקבורת המת עכ"ל, א"כ ליכא עשה כלל אפילו ביום. ואפשר לומר דפורים שאני דכתיב ביה "שמחה" ואין שמחה אלא בבשר. ומ"מ קשה דהא יו"ט נמי "שמחה" כתיב ביה ואין חיוב לאכול בשר רק בזמן שביהמ"ק קיים. מבואר בדבריו שס"ל שליכא חיוב שמחה בזה"ז מה"ת, אבל יש להעיר שבהל' יו"ט נוקט כדברי הרמב"ם.

דהנה כתב המחבר (או"ח תקכט, א) מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה. ואל יצמצם בהוצאת יום טוב, וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת ... וחייב לבצוע על שתי ככרות ולקבוע כל סעודה על היין. והמג"א מציין לדברי הרמב"ם, משמע שנוקט שיש חיוב מה"ת של אכילת בשר ויין. אמנם בספר דרכי תשובה (פט, יט) כתב שדברי המג"א אין סותרין זא"ז, דלא הוי מצוה חיובית רק מצוה לכתחלה, ולכן לענין אבלות בכחו לדחות אבלות, אבל באדם שאינו אבל יש מצוה.

חיוב שמחה בלילה

אמרינן פסחים (עא, א) "והיית אך שמח" - לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה, אתה אומר לילי יום טוב האחרון או אינו אלא לילי יום טוב הראשון, תלמוד לומר "אך" חלק, מאי טעמא לאו משום דאין לו במה ישמח, לא כדתני טעמא מה ראית לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב

ראשון מרבה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו, ומוציא אני לילי יום טוב ראשון שאין שמחה לפניו.

עוד איתא התם, מתיב רב יוסף (לשיטת רבי אלעזר שס"ל שלמים ששחטן מערב יו"ט אינו יוצא בהן משום שמחה, משום דכתיב "וזבחת ושמחת", בעינן זביחה בשעת שמחה וליכא), חגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה, ואין יוצא בה משום חגיגה, אמאי הא בעינן זביחה בשעת שמחה וליכא, אמר רב אידי בר אבין שעייכב ושחטה, (שלא שחטה עד למחר), אמר רב אשי הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי הא מתניתא מאן קתני לה בן תימא, בן תימא הא פסלה לה בלינה (שס"ל שחגיגת י"ד אינו נאכל אלא ליום ולילה), שמע מינה.

והוכיח מכאן השאג"א (סימן סח) דליכא חיוב שמחה בלילה, דאם איתא שבליל יו"ט א' מצות שמחה נוהג מה"ת, מאי ק"ל הא פסול לה בלינה, דילמא לעולם מיירי ששחטה בערב פסח כמצוותו, ולא בעינן זביחה בשעת שמחה, ויוציא בה משום שמחת ליל יו"ט ראשון קאמר, דעדיין לא נפסל עד הבוקר, אע"כ אין מצות שמחה נוהג בליל יו"ט א' מה"ת.

חיוב דרבנן

ממשיך השאג"א דמ"מ מדרבנן מיהא נהג מצות שמחה בליל יו"ט א', והיינו דאמר כמה פעמים במסכת ביצה, שהתירו חכמים כמה דברים משום שמחת יו"ט ולא מחלק בין ליל יו"ט א' לשאר לילות וימים של יו"ט, ש"מ דמדרבנן מצות שמחה מיהא נהג בה.

עוד הוכיח מדאמרינן (פסחים קת, ב) שאם שתה לארבע כוסות של ליל פסח בבת אחת, "ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא", ופירש הרשב"ם ידי יין משום שמחת יו"ט, כדתניא לקמן ושמחת בחגך במה משמחו ביין. וכ"כ התוס' שם ידי יין יצא פירוש ידי שמחת יו"ט, דס"ד הואיל ותקון ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת יו"ט א"כ יצא ידי ד' כוסות. וק' הרי הוכחנו שאינו נוהג מצות שמחה בליל יו"ט א', אלא ש"מ דמדרבנן מיהא נהוג.

אלא שהק' א"כ אמאי לא מוקי להא דבן תימא בשלא עייכב ושחטה ויוציא בה משום שמחה דקאמר ידי שמחה של יו"ט א' דרבנן, ואע"ג דאי אמרינן בעינן זביחה בשעת שמחה א"א לומר כן, דוודאי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, וכיון דידי שמחה של תורה אינו יוצא ידי"ח בשחטן מערב יו"ט, ע"כ א"א לרבנן לתקן לצאת ידי שמחה של דבריהם בשחטן מערב יו"ט.

אכילת בשר ליל שבועות

בספר דרכי תשובה (סימן פט, יט) מביא בשם הדברי חיים שצריך לאכול ביו"ט בשר בהמה דוקא, א"כ גם בחג השבועות אינו יוצא במאכלי חלב, וכתב שיש שאינם רוצים למנוע מלאכול ביום בשר לכבוד יו"ט ויחכמו שבלילה אוכלין בסעודתם רק מאכלי חלב, ובסעודת שחרית אוכלין רק מאכלי בשר, באמרם שבזה יוצאין ידי"ח לכו"ע. וכתב ע"ז הדרכ"ת שגם מנהג זה לא יתכן שאע"פ שלפי השג"א (סי' ס"ו) שאין חיוב מה"ת בשמחה רק בסעודת שחרית של יו"ט, אבל בליל ראשון של יו"ט לא הוי השמחה מה"ת רק מדרבנן, א"כ יש מקום להקל דעכ"פ אין חיוב לאכול בשר דוקא ויכול לקיים סעודות הלילה לענגו ולשמח את עצמו בשאר מאכלים שנהנה מהם. וצ"ע ממ"נ אי מה"ת אינו יוצא אלא באכילת בשר, א"כ כל דתיקון כעין דאורייתא תיקון, ויהיה חייב גם מדרבנן לאכול בשר. אבל לגבי עיקר הנידון, אם נאמר (כדמשמע מהרמב"ם) שהחיוב בשר בזה"ז אינו אלא מדין "שאר משמחים", א"כ י"ל שלמי שיותר נהנה ממאכלי חלב, יקיים מצותו שפיר בשאר דברים.

אכילת חלבי ב"קידוש" בשבועות בבוקר

ממשיך הדרכ"ת שבשע"ת (תקכט, ב) הביא מדברי המג"א (תקמו, ד) דגם בלילה הראשונה של יו"ט
הוי החיוב שמחה מדאורייתא, ולפי האמור גם בלילה הוי מצוה לאכול בשר דוקא. ולכן מסיק
הדרכ"ת שהנכון יותר המנהג שקיבל מרבתי ומאבותיו הקדושים נ"ע לאכול המאכלי חלב בעצרת
תיכף אחר התפלה בשעת הקדושה רבא בלא פת רק בדרך סעודת ארעי ומברכין ברכה אחרונה
וממתינין בערך שעה ויותר ואוכלין סעודת שחרית בבשר ויין ויוצאין בזה לכ"ע רק שצריך לחצוץ
את שינוי קודם הסעודה מהגבינה שבין השינים.

חיוב שמחה ב"ליל הסדר"

ובעיקר הקושיא שבגמ' מבואר שאין חיוב שמחה בלילה, ואילו בתוס' מבואר שיש חיוב שמחה בליל
הסדר, ראיתי בספר שבות יצחק בשם החזו"א שני תירוצים, א' שזה שנתמעט שמחה בליל יו"ט אינו
אלא החיוב לאכול בשר (היינו שלמי שמחה), אבל שאר מיני שמחה לא, ולכן חייב לשתות יין.
החזו"א נמצא בסימן קכד (השייך לדף עא, א), עי"ש שמסביר שהרי למ"ד שבעינין זביחה בשעת
שמחה, ומה"ט ליכא חיוב בלילה, בוודאי לא נתמעט אלא שלמי שמחה, אבל אין סיבה לפטור משאר
שמחות, א"כ י"ל שגם מ"ד שנתמעט מ"אך" הכתוב בא לומר שכאן צריך זביחה בשעת שמחה, א"כ
שוב אינו נפטר מ"שאר שמחות".

עוד הביא שם בשם בחזו"א, והוא נמצא בסי' קכט (לדף עא, א), שליל הסדר שאני שגם חיוב שמחה
בבשר יש, ושאינו משאר יו"ט משום שיש חיוב קרבן פסח ויוצא חיוב השמחה ע"י אכילתו. וטעם זה
צ"ע שהרי הטעם שאין חיוב שמחה בלילה איתא בגמ' משום שאין שמחה לפניו, א"כ ה"ה בפסח.
שו"ר דבריו בפנים שכתב וז"ל ולמה נמעט ליל פסח משום שאין שמחה לפניו הלא איכא שמחה
השתא בלילו, ועדיין צ"ע.

קרבן תודה ערב פסח

ועי"ש שלפי"ז מיישב דברי הרמב"ם (חגיגה ב, יג) וז"ל לא יביא אדם תודה ביום ארבעה עשר מפני
החמץ שבה, שאין מביאין קדשים לבית הפסול, ואם הביא יוצא בה ידי חובת שמחה כמו שביארנו.
ולפום ריהטא דבריו תמוהים כמו שכבר תמה עליו הכס"מ בשם הר"י קורקוס דהא תודה אינה נאכלת
אלא ליום ולילה, וא"כ תודה זו ששחטה ערב פסח איך יוצא בה ידי שמחה, הא איפסילא בלינה. ואין
לומר דיוצא ידי שמחת לילה קאמר, שלא מצינו שיהא חייב בשמחה בלילה הראשון, שאם כן יהא
חייב לשחוט שלמי שמחה בערב הרגל לשמוח בלילה. והאריך ובסוף העלה דלאו אשחטה בע"פ קאי,
אלא אם הביא במועד קאמר, כי בכלל מ"ש לא בעיו"ט כ"ש במועד, וה"ק ואם הביא בזמן שחייב
בשמחה יוצא י"ח שמחה. ולפי החזו"א מיושב דברי הרמב"ם כפשוטו, שבאמת בליל י"ד ניסן יש
חיוב שמחה.

ובשם הגריש"א צ"ל תי' שאין כוונת התוס' לחיוב שמחה בעלמא, אלא שבליל הסדר יש חיוב שמחה
מסוים שנובע מחיוב ד' כוסות, שהרי ככתוב ד' כוסות תקנו דרך חירות, והיינו דרך שמחה. ובזה
רצה לפרש מה היה הה"א שאינו יוצא ידי חיוב שמחה בליל הסדר א"כ שתה ד' כוסות. ונתקשו
כולם בזה, ותי' שהיו וסוד החיוב הוא מטעם הד' כוסות מובן מה הה"א שאינו יוצא א"כ שתה כולם.
אבל עיקר דבריו צ"ע שאינו משמע שתוס התכוון לחיוב מחה חדשה, אלא לחיוב הכללי של שמחה.

נישואין ערב יו"ט

איתא בשו"ע (או"ח תקמו, ג) הכל מותרים לישא בערב הרגל ולעשות סעודה ברגל, בין בתולות בין אלמנות. ועי' במשנ"ב שאין עיקר השמחה אלא תחלת הנשואין, ואע"פ שמשמחין בסעודת הנשואין כל שבעה שרי. ומשמע דאפילו בלילה שרי לעשות סעודה דהוא יום אחר. ועיין במג"א דדעתו דהלילה נגרר אחר היום ואסור לעשות סעודה הראשונה בלילה, וכתב דמטעם זה נהגו שלא לישא בערב החג.

וכתב בשער הציון דדעתו (של המג"א) שעצם איסור הנשואין במועד דאורייתא, ולכן החמיר שלא לעשות הסעודה בלילה, דהוא חשש דאורייתא. והא"ר ובגדי ישע דחו דבריו, דסעודה בלי נשואין הוא רק איסור דרבנן לכולי עלמא, והחמיר משה דחה דבריו מטעם אחר, דמות עשה של שמחה אינו נוהג בלילה הראשונה, מהא דפסחים (עא, א). ועיין בשאגת אריה סימן ס"ח דהוא גם כן מסיק דבלילה אינו אלא מדרבנן, ואם כן אתי שפיר הכרעת הב"י דאין להחמיר בזה.

נשים

יש להסתפק האם נשים חייבות במצות שמחה ביו"ט. כבר הבאנו דבריו בספה"מ וז"ל "ומהקרבת שלמים אלו אמרו (שם ו, ב) נשים חייבות בשמחה". מבואר בדבריו שס"ל שנשים חייבות במצות שמחה.

וכן מבואר במש"כ הרמב"ם (עבודה זרה יב, ג) כל מצות לא תעשה שבתורה אחד אנשים ואחד נשים חייבים, חוץ מבל תשחית ובל תקיף ובל יטמא כהן למתים, וכל מצות עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות, חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בלילי הפסח ואכילת הפסח ושחיתתו והקהל ושמחה שהנשים חייבות.

ויש מקור שלישי בהרמב"ם והא בסוף מנין מצוות עשה שהרמב"ם כתב שמבין הרמ"ח מצוות עשה יש ששים "מצוות ההכרחיות", ובתנאי שהאיש שאמרנו שחייב באלו הששים מצוות ההכרחיות שיהיה ענינו כענין שרוב בני אדם בו. והוא שיהיה עומד בבית במדינה ויאכל המאכלים הידועים למזון האדם רוצה לומר הלחם והבשר ויעשה סחורה עם בני אדם וישא אשה ויוליד בנים.

הרמב"ם הולך ומונה אותם, ומציין להמצוות שאשה פטורה בהם. וז"ל ואלו הששים מצוות הם לפי הסדר אשר סדרנו אותם במנינו זה. המצוה הראשונה והשנית והשלישית והרביעית והחמישית והששית והשביעית והשמינית והתשיעית והעשירית. וזאת העשירית אין הנשים חייבות בה. והאחת עשרה והיא גם כן אין הנשים חייבות בה. והשש ועשרים וזאת השש ועשרים מיוחדת בזכרי כהונה. והשתים ושלושים והארבע והמששים וכו', והרמב"ם לא מציין שנשים פטורות וע"כ שנשים חייבות במצוה זו.

בל תאחר

והנה בראש השנה (ו, ב) בעי רבי זירא אשה מה היא בכל תאחר, מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה, או דלמא הא איתה בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא איתה בשמחה, ומי אמר אביי הכי והאמר אביי אשה בעלה משמחה, לדבריו דרבי זירא קאמר. ולפי"ז יוצא שנחלקו אביי ורבי זירא האם אשה חייבת בשמחה, או שהחוב על הבעל לשמחה, ונ"מ לענין ב"ת.

ופסק הרמב"ם (מעשה הקרבנות יד, יד) כר"ז וז"ל הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדאה על גב בהמה אחרת אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו על האחרת שלשה רגלים, ואחד האיש ואחד האשה עובר בכל תאחר, אבל היורש אינו עובר בכל תאחר.

אמנם הראב"ד חולק, וז"ל הרמב"ם (חגיגה א, א) שלש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים ואלו הן: הראייה שנאמר יראה כל זכורך, והחגיגה שנאמר תחוג לה' אלהיך, והשמחה שנאמר ושמחת בחגך ... ושתי מצוות אלו שהן הראייה והחגיגה אין הנשים חייבות בהן, והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה, שנאמר "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך", ונשים חייבות במצוה זו. והשיג הראב"ד וז"ל א"א לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה. הרי שפסק הראב"ד כאביי, נמצא שנחלקו הרמב"ם והראב"ד האם פוסקים כאביי או כר"ז.